

Zaterdag 20 februari 1915 – ochtendeditie

Voor de geïnterneerde Belgische soldaten.

Wij hebben onlangs een en ander medegedeeld van een in wording zijnde Belgische commissie, die naast en wellicht in samenwerking met het Algemeen Comité tot Ontwikkeling en ontspanning van de geïnterneerden in Nederland, vooral door praktische cursussen ten bate van de geïnterneerden hoopte werkzaam te kunnen zijn. De gedelegeerden van de stad Brussel in die commissie, welke onder voorzitterschap staat van de Belgische gezant, baron Fallon, hebben nu het eerste rapport aangaande de aard der werkzaamheden, waarvoor zij gelegenheid zullen trachten te geven, opgesteld.

Dit rapport spreekt met veel lof over hetgeen reeds door onze landgenoten werd gepresteerd. Gaarne hadden genoemde heren echter gezien, dat hun doel beter zou worden begrepen. Hulp slaan zij in de gegeven omstandigheden niet af, doch zij achten zich op het ogenblik nog sterk genoeg, om hun omvangrijke taak alleen te beginnen, zonder dadelijk weer bij de Nederlandse volk om steun aan te kloppen.

Wij lezen in het rapport, dat de gedelegeerden der stad Brussel van de bevelhebbers der kampen te Zeist en Harderwijk, generaal Knel en generaal Loke, alle tegemoetkoming ondervonden hebben, waarop zij konden rekenen. Na een bezoek te hebben gebracht aan beide kampen en na een gemeenschappelijke bestudering van de materiële mogelijkheid der organisatie met de bevelvoerende Nederlandse officieren en enige Belgische officieren, hebben de gedelegeerden gemeend, dat de medewerking, welke zij de Nederlandse militaire en burgerlijke overheden kunnen verlenen, ten doel zou moeten hebben de bestaande werkzaamheden uit te breiden door een organisatie van praktisch en theoretisch

vakonderwijs, dat tot nog toe in de kampen van Zeist en Harderwijk niet is kunnen worden aangevat.

Het doel van die cursussen is vooreerst van economische aard: de werkkraft van de werklieden en beambten onder de geïnterneerden intact te houden. Voorts zal, door de mensen bezigheid te geven, hun moreel worden opgehouden en verbeterd. Er zal daarbij gedacht worden zowel aan de mannen uit de verschillende vakken van nijverheid, als aan geïnterneerden, die werkzaam zijn geweest op het gebied van de handel en van de landbouw en in andere beroepen. Zoveel mogelijk zal men de grote massa der geïnterneerden door dit onderwijs trachten te bereiken, wat zonder te hoge uitgaven in het bijzonder mogelijk is door cursussen in technisch tekenen en technologie.

Voor de leermiddelen van 10.000 man, die geschat werden een bepaald beroep te beoefenen, worden de kosten op 50.000 F geschat. Wat de lokalen betreft, waarin het onderwijs zou worden gegeven, zo heeft de Belgische commissie besloten, voor de helft, zo nodig voor het gehele bedrag, bij te dragen in de aankoop van het materiaal; de bouw zou door de geïnterneerden geschieden. Voor de twee kampen te Zeist en Harderwijk zouden dan 8 barakken nodig zijn van 50 bij 14 meter, kostende 40.000 F. Als de commissie hiervan de helft voor haar rekening neemt, zou zij voor een gezamenlijke uitgave van $50.000 + 20.000 = 70.000$ F staan.

Men stelt zich met het oog op de behoeften van België na de oorlog voor, dat de geïnterneerden kleine landhuizen en uit elkaar te nemen werkmanswoningen, voorts werktuigen en onderdelen voor de Belgische spoorwegen zullen kunnen vervaardigen. Enkele van de voor dit alles benodigde draaibanken, smeedovens, werktuigen enz. zal men eerst aankopen of trachten te huren en vervolgens zelf

aanmaken. Het plan van werkzaamheden is dan ook op een geleidelijke uitbreiding berekend.

Wat in de kampen vervaardigd wordt, zal niet in de handel gebracht worden.

De bouwvakarbeiders onder de geïnterneerden worden op 2000 geschat. Hun dagelijkse arbeid tot 2 uren beperkend om zoveel mogelijk allen in de gelegenheid te stellen aan het werk deel te nemen, schat de commissie, dat na verloop van de voorbereidende werkzaamheden 5 tot 6 huisjes per dag, gemeubileerd, met of zonder veestal en schuur, zullen worden afgewerkt. De kosten van elk huis schat de commissie op 1500 F aan materiaal (zonder dak en vloer) en 500 F aan loon of beloningen in natura.

Wat de leiders van de arbeid betreft, zo zijn alle eigenschappen daarvoor bij mannen in de kampen zelf te vinden, ingenieurs, architecten enz. Zo nodig kunnen deze krachten vanuit de kringen der burgerlijke uitgeweken Belgische bevolking worden aangevuld.

Op deze wijze wordt niet alleen het heden gediend, maar zullen de geïnterneerden ook later, de dag na hun terugkeer in België, hun beroep kunnen hervatten, zonder dat zij de arbeid ontwend zijn. Ook zullen de mannen niet zodanig worden bezig gehouden, dat zij van hun beroep vervreemden. De commissie dient met de uitvoering van haar taak dan ook niet alleen de belangen van de geïnterneerden, maar tevens die van haar land, dat op het behoud van geoefende arbeiders gesteld moet zijn.

Geïnterneerden.

In de in staat ven beleg verkerende gemeenten Gaasterland, Hemelumer, Oldephaert en Noordwolde, Lemsterland, Slooten en Staveren heeft de bevelhebber van het interneringsdepot in

Gaasterland een verordening afgekondigd, waarbij, bij overtreding, wordt bedreigd met hechtenis van ten hoogste één maand of geldboete van ten hoogste 300 gulden, hij of zij, die enige hulp of bijstand verleent aan geïnterneerden, strekkende om een ontvluchting te bevorderen.

Verboden is verder: geïnterneerden te vervoeren of te doen vervoeren; hun rijwielen, voer- of vaartuigen en schaatsen in bruikleen af te staan of te verkopen; kleding- of uitrustingsstukken en wapens af te staan; sterke drank te verkopen of te schenken; geïnterneerden te fotograferen of portretten van geïnterneerden aan derden, wie ook, af te staan, zonder schriftelijke toestemming van genoemde commandant.

In afwachting van hun overbrenging naar een der depots, vertoeven op de Koninklijke Militaire Academie te Breda nog 5 Belgische geïnterneerde soldaten. Een van hen heeft een volledig uniform, de overigen dragen van hun militaire uitrusting slechts brokstukken.

Belgische vluchtelingen.

Hedennacht zijn met het stoomschip Malang, van de Rotterdamse Lloyd, naar Engeland vertrokken 152 Belgen, die tot dusverre in het Uraniumhotel alhier verblijf hielden. In dit hotel vertoeven nu nog ruim 300 Belgen.

Londen, 19 februari. Veldmaarschalk French zegt in een officieel bericht, dat de vijand de laatste dagen grote bedrijvigheid aan de slag heeft gelegd bij Ieper. Er zijn verbitterde gevechten op dit deel van het front geleverd. Op een of twee punten is de vijand er in geslaagd enkele van onze loopgraven te bezetten, doch hij is er door tegenaanvallen weer uit geworpen. Op één plaats lieten de Duitsers

60 doden achter. Een der loopgraven werd opgeblazen en een aantal Duitsers werd krijgsgevangen gemaakt.

In de nacht van 15 op 16 februari is een aanval op ons front gedaan ten noorden van het kanaal van Ieper, en de volgende nacht werd een dergelijke aanval gedaan bij Nieuwkapelle. Beide werden gemakkelijk afgeslagen met verliezen voor de vijand.

Onze vliegtuigen hebben belangrijke verkenningen gedaan en zijn ook met goed gevolg opgetreden tegen vijandelijke vliegtuigen.

Men meldt ons uit Roermond:

Te Molenbeersel, Belgisch Limburg, werd voor enige dagen een ongehuwde Belg door een Duitse schildwacht doodgeschoten. In den beginne deden daarover allerlei verhalen de ronde. Een door het gerecht uit Tongeren ingesteld onderzoek heeft thans aan het licht gebracht, dat de man de schildwacht had aangevallen. De neergeschoten Belg had zich vroeger al meermalen aan dreigementen tegen de Duitse wachten schuldig gemaakt. In zijn woning werd een geweer, tegen de onderkant der keukentafel verborgen, in beslag genomen. Zijn drie broers, met wie hij samenwoonde, zijn thans gearresteerd en naar Maaseik gevoerd.

Een gesprek met de gouverneur in België.

De oorlogscorrespondent van de Norddeutsche Allgemeine Zeitung heeft een gesprek gehad met generaal von Bissing, de gouverneur-generaal in België. De generaal zegde o.a.: Over de toekomst van België lopen de meningen zeer uiteen, als men Belgen en Duitsers hoort. Tussen Duitsers en Oostenrijkers bestaat er in dit opzicht echter geen verschil van mening.

Van in het begin, toen ik op deze verantwoordelijke post werd geplaatst, ben ik mij bewust geweest, dat het mijn taak zou zijn Duits karakter, Duitse kracht en Duitse arbeid hier in ieder geval in ere te brengen. Daarom hoop ik de orde in België te vestigen en de kalme zo goed mogelijk te herstellen, wat zo dringend nodig is, omdat België als achterland voor de tegenover de vijand staande legers gedurende de verdere loop van de veldtocht een belangrijke rol zal spelen en omdat de verbindingsweg tussen de vechtende legers en het vaderland door België gaat. Deze weg moet in ieder geval beschermd worden.

Ik was echter ook overtuigd, dat, als men een volk wil beheersen en het de opgedrongen toestand wil doen erkennen, men rekening moet houden met zijn eigenaardigheden en dat men die in ieder geval moet leren kennen. Bij mijn streven om dit te bereiken, heb ik goede en slechte eigenschappen bij de Belgen gevonden. De goede, dat zij hun land liefhebben, dat een krachtig patriotisme hen bezielt en dat zij graag werken, zij het ook niet met de energie, die bij ons gebruikelijk is. Daartegenover heb ik ook gevonden, dat de Belgen een luchthartigheid bezitten, die ons vaak verbaast. Juist daarom doen zij vaak aan slecht opgevoede kinderen denken, die weerspannig worden, als er hen te veel verboden wordt, of als men hen met straf bedreigt voor dingen, die zij menen niet gedaan te hebben.

Ik geloof juist gehandeld te hebben, doordat ik er steeds naar gestreefd heb niet willekeurig op te treden, de zaken zo rechtvaardig mogelijk te beschouwen, zo weinig mogelijk te dreigen, en toch naar beste krachten straf te voorkomen, al heb ik ook scherpe verordeningen uitgevaardigd en al heeft men mijn hand ook hier en daar vrij hard te voelen gekregen.

Dit moest ten gevolge hebben, dat ik steeds mijn best gedaan heb, voor zover de toestanden dit toelaten, de bevolking goeds te bewijzen, dat ik haar behulpzaam was de nood ter tijden te overwinnen en dat ik in staat was het een en ander te redden, wat anders misschien vernietigd zou zijn. Ook heb ik uit alle macht gepoogd het economische leven weer op de been te helpen. Ik heb de bevolking er steeds op gewezen, dat zij tot haar eigen bestwil het werk moest hervatten.

Ik heb hiermee ook menig heuglijk succes gehad, vooral bij de landbouw. Als mens tot mens sprekend, heb ik getracht de Belgen duidelijk te maken, dat het voor hun eigen bestwil is, dat zij weer beginnen te werken. Waar dit gebeurd is, heeft men steeds op mijn hulp kunnen rekenen, o.a. doordat ik de verkeersmiddelen weer aan de gang bracht.

Kort en goed, in mijn verhouding tot de Belgische bevolking heb ik mij nooit laten leiden door een gevoel van wrok over datgene, wat onze troepen te lijden hebben gehad van een slecht geregeerde bevolking, hoezeer dit ook voor een man, die met hart en ziel Duits soldaat is, voor de hand lag. Ik hem me duidelijk als doel voor ogen gesteld België zo levenskrachtig mogelijk te houden, het tot een land te laten worden, dat in de misschien betrekkelijk lange bezettingstijd steeds meer de toestanden van de vrede herstelt. Daarom heb ik ook de onbemiddelde vluchtelingen ondersteund, heb ik ervoor gezorgd, dat de naar Duitsland weggevoerde burgerlijke gevangenen zo spoedig mogelijk konden terugkeren, als tenminste hun onschuld gebleken was.

Het bestuur van België legt ons nog meer ver strekkende maatregelen op. Wij moeten er naar streven te bewerken, dat, zoal niet op dit ogenblik, dan toch in de toekomst, België zoveel mogelijk door zijn eigen productie gevoed wordt, dat het steeds

onafhankelijker wordt van de invoer. Daarom help ik in het bijzonder de landbouw en daarom heb ik de gehele grondslag van de productie veranderd, doordat ik alles doe om het verbouwen van suikerbieten ten minste tot de helft te beperken en te vervangen door koren- en aardappelteelt. Ook wordt er veel aandacht gewijd aan de tuinbouw en wordt de groente- en vruchtenteelt, vooral in de buurt van Mechelen, ten zeerste voortgeholpen. Vooral de vroege aardappels komen hiervoor in aanmerking, daar men die zowel hier als in Duitsland zeer nodig zal hebben.

Generaal von Bissing was vooral erkentelijk voor het werk der Duitse kamers van landbouw, door wiens hulp het hem mogelijk was geweest het nodige zaaikoren uit Duitsland te krijgen. Hij sprak ook over de Belgische industrie. Ook hier hebben wij, zegde hij, al het mogelijke gedaan om haar er bovenop te helpen, maar dit is niet overal gelukt. Want hier waren bijzondere moeilijkheden te overwinnen. Deze bestaan bv. hierin, dat de economische toestand van België geheel verschillend is van de gezonde en stabiele toestanden in Duitsland. Bij ons staan ondanks de oorlog de fabrieken niet stil en wij hebben onze binnenlandse markt. Daarentegen is België, behalve wat zijn kolen betreft, afhankelijk van de invoer van grondstoffen en vooral van de uitvoer van zijn fabricaat. Er is echter op het ogenblik helaas geen mogelijkheid hierin verbetering te brengen. De gouverneur liet echter uitkomen, dat hij overal steun verleend had, waar ook slechts hoop bestond de gestoorde verbindingen weer aan te knopen. In het bijzonder zal het Duitse bestuur de laatste zijn om de uitvoer van Belgische producten te verhinderen, voor zover Duitsland ze niet nodig heeft.

“Alles wat wij hier ondernemen, alle toestanden hier zouden veel gemakkelijker zijn, als de Belgen wisten wat er ten slotte uit hen worden zal. Ook daarin zijn zij kinderen. Op dagen, dat men hier het kanongebulder van Nieuwpoort en Ieper hoorde, luisterden de

mensen aandachtig en meenden zij, dat het ontzet door de bondgenoten naderde.”

Over de koepokinenting verspreidde een ongepaste grappenmaker het verhaal, dat de Duitsers de Belgische kinderen met vergif zouden inspuiten. Het gevolg was, dat de kinderen onder aanvoering van onderwijzers en ouders allen uit de school trokken. Iemand heeft toen in scherts gezegd: “Denkt ge dan dat de Duitsers zo dom zullen zijn hun toekomstige rekruten te vergiftigen?”

Men moet echter ook erkennen, dat zeer velen zich uiterst verstandig gedragen. Vooral de houding der Belgische pers moet men prijzen. Zij doet het verstandigste, wat zij kan, zij houdt zich hoofdzakelijk aan de weldadigheid. Ook haar politieke houding en haar beoordeling van de gebeurtenissen is over het algemeen zeer verstandig geworden.

Toen een Hongaar, die het interview bijwoonde, de vraag stelde of de Vlaamse bevolking tegenover de Duitsers welwillender was dan de Waalse, antwoordde de gouverneur, dat er natuurlijk tussen Duitsers en Vlamingen talloze punten van overeenstemming waren in karakter, geschiedenis, afkomst en taal. Dit had vooral de Beieren zeer getroffen. Maar ofschoon de Walen geheel op Romaanse grondslag stonden, was de houding van dit gedeelte der bevolking, en vooral van de boeren in de provincies Luik, Namen en Luxemburg onberispelijk. Het lag voor de hand in dit verband over zekere fouten te spreken, die de Duitsers vroeger begaan hebben bij pogingen om volkeren van een andere taal in zich op te nemen. Von Bissing antwoordde, dat elke Duitser nu wel het gevolg had, dat zij voor menige fout, waartoe zij voor de oorlog sterke neiging hadden, nu gevrijwaard waren. Wat er ook geschiedde, deze fouten zou men niet meer maken. Hij prees het werk van zijn medewerkers, vooral op het gebied der financiële toestanden.

“Nog is er zeer veel voor ons in België te doen”, zegde hij. “Wij staan nog aan het begin van onze taak. Onze verbetering van de geneeskundige dienst voor mens en dier draagt schone vruchten. De omvang der prostitutie is een lelijk ding, maar wij zijn met de beperking begonnen. Ook met de hier geheel onbekende sociale wetgeving hebben wij een begin gemaakt door het invoeren van bescherming van kinderen en kraamvrouwen en de beperking van vrouwenarbeid. Dit is het begin. Om het werk op grote schaal uit te voeren, ontbreken ons de middelen. Maar wij zullen verder gaan en het begin heeft reeds vruchtbaar gewerkt, al ontbreekt ook de Belgische arbeider de ontwikkeling van de Duitse arbeider en zijn begrip voor sociale wetgeving. Zorg voor de arbeider kent men hier te lande ternauwernood. Dit zien wij overal waar wij komen met verbazing.”

Te Gent.

De Duitse overheid te Gent heeft er de aandacht van de Belgische landbouw op gevestigd dat het dit jaar voordeliger zal zijn graan te zaaien dan bieten. “Aangezien – zo luidt de waarschuwing – door deskundigen is vastgesteld dat de oogst der suikerbieten het vorig jaar slechts 100.000 ton heeft bedragen, terwijl anders de normale opbrengst op 250 tot 260.000 ton begroot kon worden, is het waarschijnlijk dat dit jaar, tengevolge van het aanhouden der bestaande moeilijkheden, de oogst niet beter, maar veeleer slechter zal zijn. Als voorbeelden van dergelijke moeilijkheden noemen wij in de eerste plaats het gebrek aan landarbeiders en paarden, omstandigheden, die tot augustus van het vorig jaar hun invloed niet hebben doen gelden. Bovendien kan men veronderstellen dat het getal der paarden nog zeer gevoelig verminderd zal worden na afloop van de oogst der suikerbieten van het vorig jaar. Ook zullen de prijzen moeilijk stijgen wegens de grote hoeveelheden suiker, welke zich op dit ogenblik op de wereldmarkt bevinden; integendeel, men kan zelfs

een daling van die prijzen verwachten. Anderzijds zal het in de huidige omstandigheden zeer bezwaarlijk zijn bietenzaad te doen komen.

Gezien de zeer hoge prijzen der granen, zal elk verstandig landbouwer zijn vooruitzichten en inkomsten verbeteren door zoveel mogelijk graan te zaaien en in het bijzonder tarwe, met algehele terzijdestelling van bieten.

Ik kan dus (zegt de commandant) aan de landbouwers slechts aanraden zich dit jaar in het bijzonder met het verbouwen van graan bezig te houden.

Het is verboden het pluimvee te voeden met tarwe en rogge. Overtredingen worden gestraft.

Zodra een fabriek, op dit ogenblik stilliggend, het werk hervat, moet de Kommandantur daarvan onmiddellijk op de hoogte worden gesteld.”

In verband hiermee – schrijft ons een correspondent – is van belang hetgeen de suikerfabrikanten over de afgelopen oogst zeggen. De resultaten der campagne waren bevredigend; het gemiddelde per fabriek was ongeveer 30 ton tegen 23 in 1913, in welk jaar de oogst te wensen overliet, wat het gewicht betreft. De suikeranalyse gaf voor 1914 een gemiddelde van 16 graden, hetzelfde als over 1913. De landbouwers zijn dus tevreden, maar de fabrikanten niet, daar de kosten te hoog zijn geweest tengevolge van de duurdere kolen, de hogere transportkosten, de ongeregelde verkeersmiddelen en de onmogelijkheid van uitvoer. Bovendien waren op het einde der campagne de prijzen dalend. Contracten voor de volgende campagne worden dan ook niet afgesloten, enerzijds omdat de suikerfabrieken zich in deze onzekere omstandigheden niet willen verbinden,

anderzijds omdat de landbouwers meer geneigd zijn tarwe te zaaien, daar zij zeggen dat dit veel voordeliger zal zijn, want de graanprijzen zullen stijgen en suiker kan steeds uit de koloniën worden aangevoerd.

Tenslotte zullen vele kleinere fabrieken dit jaar gesloten moeten blijven en men overweegt reeds de mogelijkheid de campagne van 1915 in een paar grote fabrieken te centraliseren, om de algemene kosten minder te maken.

De oorlog hervormer van maatstaven.

Bij hoger geplaatsten.

Een Belgisch soldaat schrijft ons:

Vershil in de opvattingen van de soldaat door de omstandigheden bewerkt, hervorming die van buiten komt, de grondige verandering in zijn wezen is die gewone man niet bewust, daar hij ze niet beredeneert. Daarom is ze thans onbegrensd, maar verdwijnt zij misschien eens spoorloos.

Bij de officier gaat het er anders toe. Hij moet zichzelf in de nieuwe toestand opwerpen; de omgeving scheidt hij zelf, die later invloed op hem zal hebben; of tenminste, het nieuwe inzicht dat hij over mens en ding toegedaan is, is het vervolg van een onderzoek, meer dan de uiting van een staat der onbewuste neigingen.

En hier kunnen wij de diepste instorting bijwonen, voor het gebod van de krijgsverrichting, van alle begrippen, aarzelingen of eerbied die aan de grond van het menselijk hart liggen, en als voorschriften van het dagelijks leven gelden.

De maatschappij, de wetenschap, noch de kunst bestaan nog. Hij die het vuurroer draagt, wordt in aanmerking genomen; de burger is, welke zijn bezigheid of betrachtning ook zij, van geen tel. En die gevoelde en uitgedrukte minachting is één van de aansporingen tot dienstneming, en wordt door groot en klein uitgehangen.

Voor de officier is de waarheid: het leger boven alles, trouwens een stelsel. Hij wordt daarin door de wet geholpen, die hem opeens over de uitgebreidste rechten doet beschikken, hem meester maakt van het particuliere bezit van de eigenaar, hem boven de burgerlijke overheid zonder uitleg laat uitspreken. Die macht, die in handen van de overste ligt, is het, die de geest van de soldaat, waarop ik duidde, naar het openbaren van iets dergelijks krachtig lokt.

Waar wij van soldaten spraken, wees ik er op, dat de opvattingen der burgerlijke bevolking doorgaans aan zijn nieuwe inzichten beantwoorden. Het was een onbewuste vlaag, die overal gelijke gevolgen bewerkte. Het zeil richt zich naar de wind, maar weet niet uit welke gewesten hij blaast. Maar hier vindt de meer koelbloedige mening van de officier haar weerga ook bij hogere kringen. Zagen we niet, dat de vijftenzestigjarige Pierre Loti, bij het losbreken van de oorlog zijn pen verachtelijk weggooide, en zijn post van officier ter zee, waarvan hij jaren geleden ontslagen werd, opnieuw wilde bekleden? Thans hergreep hij echter de versmide pen, en verhaalt hij tochten naar het front en de vuurlinie, zoals een reporter van dertig jaar. Nog erger en treuriger: Anatole France zelf wilde, ondanks zijn zeventig jaar, naar de snaphaan grijpen. Er waren mensen, laag genoeg om hem te verwijten, op dit ogenblik nog aan kunst te durven denken, en hij gaf aan die nijldige stemmen gehoor. Men moest hem de onmogelijkheid van zijn grillig besluit uit te voeren, doen inzien. En de zeer koele geest van financiers heeft ook die stempel nodig geacht, die de enige doelmatigheid van het bestaan aangeeft: het uniform. Mijnheer Caillaux zelf wist te

bereiken, dat hij die nooit het geweer geschouderd had, graad en kleding van kolonel bij het Franse leger mag voeren. En voor hun afreis naar Amerika zag men te Parijs, in de drukst bezochte restaurants, mijnheer en mevrouw Caillaux aanzitten, hij onder een onberispelijk epaulet en zij in het witte gewaad en met de versierselen van het Rode Kruis, te dien aanzien aangenomen.

Het leger alleen: alle vroegere verdiensten verbleken en zijn op dit ogenblik geen aandacht meer waard. “Wat verheug ik mij, dat ik met een kruk loop”, roept een manke op één van Henriot’s krabbels uit; “iedereen denkt dat het van de oorlog is.”

Maar dit is de ijdelheid, een gebrek, dat aan alle grote opvattingen, door het leven, verbonden wordt.

Waar het verdrukken, het negeren van alle verdiensten, die de oorlog zelf niet batig zijn, buiten het leger beter te voorschijn komt, is bijvoorbeeld in dat zonderlinge voorstel van een Duitse krant nopens de gouden voorwerpen en versierselen, die de huisgenoten nog bezitten. Het Duitse Rijk heeft goud nodig: laat ons, stelde de krant voor, munten slaan van sieraden, kettingen of pronkstukken die vooral om hun ouderdom bewaard worden. Het heden heeft grotere rechten dan het verleden. Een woord van spijt? Neen! Niets dan het doordrijven van een enkele opvatting, die des te meer moet inslaan, waar ze maar al te eenvoudig is. Dat voorstel brengt werkelijk in het geheugen de herinnering aan de vrouwen van Israël, die in de woestijn er hun sieraden voor over hadden om een godheid te kunnen verwezenlijken, die ze met de ogen zouden kunnen waarnemen en die dan de vorm werd gegeven van een gouden kalf. Is de god oorlog dan voornemens, zich door dergelijk afstand te laten dienen?

Maar kom dan naar het leger zelf. De waarde van een man ligt alleen in het wapen, dat hij over de wegen meedraagt en waarmee hij uit de loopgraven zal vuren. Voor de officier is er geen verschil, onder de wapens, tussen de meester in de rechten en een schooier. Allen zullen op dezelfde gebruikt worden, en tot dezelfde dienst. Die opvatting leidt zelfs tot zware misgrepen. Het spreekt vanzelf, dat een hogeschoolleraar beter de passen zal kunnen onderzoeken dan een schoenlappersknecht. Ik heb nochtans een hoogleraar van dichtbij gekend, die hele weken aan het afkappen van bomen werd gezet, terwijl haast analfabeten de papieren van doorwandelede burgers en soldaten of rijdende auto's naar de inhoud, op een stratenkruising nakeken. Ik heb zelf een auto zien doorlaten op vertoning van een pas, in het Engels opgesteld, waarvan de schildwachten, op mijn verzoek naar uitleg, bekenden niets te hebben verstaan. Een officier hadden ze er niet bijgeroepen, uit vrees op een misgreep te worden betrapt. Om aan te wijzen, dat het gebruik van de anonieme soldaat voor posten, waarvoor hij niet bestemd is, gewone maatregel is: ik reed per motorfiets naar een dorp, dat "ZeLe" heet en bij Dendermonde ligt. Ik dacht over die naam na; zozeer dat, bij een post gekomen, die mij tot stoppen dwingt, ik als wachtwoord uitspreek: "ZeLe". "Goed" zegt mij de schildwacht. En wanneer ik een paar kilometer verder ben, schiet het mij opeens te binnen, dat ik, verstrooid, in het geheel niet het parool heb gegeven, hetwelk was: "Albert." Dat spionnen bij dergelijke schrandereid en oplettendheid der wachten vrij spel hebben behoeft geen verder betoog.

De officier kiest doorgaans zijn manschappen niet uit. Allen zullen voor alle diensten op dezelfde wijze in aanmerking komen. Die opvatting is de uitbreiding van het anonieme stelsel dat belet dat een man als verschillend van een andere zou worden aangezien. Een soldaat is eenvoudig een heel klein deel van het geheel dat leger

heet. Hij dient voor dat geheel als voelspriet of als bescherming van het hart, naar de wil van de krijgsman. Hij wordt op verkenning met enkele makkers opgestuurd. Hij is een deel van de voelspriet die naar voor gericht wordt om van mogelijke schikkingen van de vijand kennis te nemen. Op voorhand weet men, haast met zekerheid, dat die voeldraad zal te lijden hebben. Vallen er mannen; in verhouding met het leger kan men zeggen dat het voor het geheel nog geen schram is. Als is het voor de familie van een soldaat geenszins onverschillig of hij gevangen gemaakt wordt of sneuvelt, voor het leger brengt de wijze waarop het verlies geschiedt geen verschil.

De soldaat zal tot dat werk gebezigd worden, waarvoor hij op een gegeven ogenblik kan dienen. Die bezigheid is van allerlei aard. Zij is bijvoorbeeld ook het verhitten van lopers van mitrailleurs, in een versterkte stelling opgesteld. Om dat ongelooflijke beeld te brengen: ik heb een luitenant ontmoet, die, bij Luik, een enkelvormige veldredoute verdedigd had. Die redoute werd stormenderhand door de Duitsers veroverd. Zij bestreek met haar drie mitrailleurs en de geweren van een honderdtal mannen een zachte glooiing, ongeveer tweehonderd meter lang, aan welker einde de grond tot een diep dal zakte, waarvan de bodem niet zichtbaar was. De luitenant had zichzelf geplaatst in een loopgraaf, telefonisch met zijn manschappen verbonden, van waaruit hij vrij zicht in het dal had, en de soldaten van de aanval verwittigde.

De Duitsers stelden zich vlug in verschillende linies op. Toen hoorde duidelijk de luitenant dit verschrikkelijke "Erste Linie vorwärts". De eerste verscheen, werd onmiddellijk weggemaaid. "Zweite Linie vorwärts". Weggemaaid. "Dritte". Zelfde lot. Telkens nieuwe mannen, onmiddellijk in de aanval gedood. En zo hoorde het de luitenant stijgen tot de achttiende linie, terwijl anderen zich steeds gereed maakten. Maar toen waren de lopen van geweren en mitrailleurs heet geschoten, de vijand drong met drommen de

stelling binnen. Het was de eerste dag van de oorlog. Zij die een etmaal tevoren van de huiskring afscheid hadden genomen, dachten niet, dat ze, één enkele dag later, gebruikt zouden worden om moordtuigen door hun dood onbruikbaar te maken.

Waar men dan, bij de krijgsman, zulke verachting van het leven van zijn soldaat ziet, zal men zich daar nog over verwonderen dat naast de mens de dingen slechts even nuchter in aanmerking komen voor zover zij aan het leger dienst kunnen bewijzen? Waar hij niet beter weet zal de plattelandsboer misschien een prachtige vuurplaat gebruiken om de beerput toe te dekken. De krijgsman zal oud huisraad van waarde zonder aarzelen tot brandhout laten hakken, renaissance eiken deuren als vondels over een gracht laten leggen. Het onmiddellijk gebruik gaar voor alle andere recht. Om een vliegtuig in het richten van een batterij te kunnen besparen, zal hij een observatieofficier naar de tinnen van een oude toren laten klimmen, en de zevenhonderdjarige roem van het gebouw, dat hij zodoende tot de ondergang doemt, aan een voordeel van enkele minuten ondergeschikt maken. Een wonder der bouwkunst is niets anders meer dan een hoogte, die zoveel kilometer in het ronde bestrijkt. En een boek van Plantijn zal dienen om de wielen van een veldkeuken vast te zetten.

Bij de vernietiging van Atrecht en Ieper ging een geschreeuw van verontwaardiging op. Het is wel overbodig. Schaamte zou veel beter passen. Er werd daar slechts een logica doorgedreven, die sedert maanden tot uiting kwam. Maar vernederend is het, dat haar beginselen door alle oorlogvoerenden worden gehuldigd. Ook door diegenen, die haar gevolgen het hevigst laken.

De oorlog is in dat beginsel, dat hij in de dingen niets anders wil ontdekken dan het nut, dat ze hem kunnen opleveren, veel stoerder dan vroeger. Hij had steeds iets van het schone spel bewaard: de

wapenrusting werd versierd; de goudgeborduurde schabrakken volgden felkleurig langs het galop van het ros; later werden steeds op de kanonnen tekeningen in het gegoten brons gebracht. En dat ook is stoer geworden en kaal, waar het trouwens de utilitaire zin van de mens zou krenken.

De oorlog verjongt. En voor de onmondige onwetendheid van zijn wildheid, die schoonheid, noch oudheid, noch geleerdheid, noch iets ook, dat eerbiedwaardig is, kent, doen, één voor één, alle oude begrippen, van hoog tot laag, opeens minderwaardig, onder, en vergaan.

Het Land- en Tuinbouwcomité der provincie Antwerpen, ingesteld onder erevoorzitterschap der consuls-generaal van Amerika, Nederland en Spanje, heeft de 17e dezer een brief gestuurd aan de gemeentebesturen der provincie, waarin wordt gewezen op te nemen maatregelen ten aanzien van de landbouw.

In vele plaatsen, aldus deze brief, voornamelijk in de nabijheid van grote centra, liggen gronden braak; straten werden er aangelegd, doch de crisis, welke ook het bouwvak treft, maakt voor het eerst het oprichten van nieuwe woningen niet mogelijk. In andere gemeenten treft men ook niet verhuurde gronden aan, die met goed gevolg zouden kunnen worden gebruikt. Werkkrachten zijn overal voorhanden. De vraag werd opgeworpen of al die gronden voorlopig niet zouden kunnen worden aangewend tot winnen van aardappels, erwten, ja, van zekere groenten. Zij zouden ter beschikking worden gesteld van inwoners, bij voorkeur van de werklozen. Iedere belanghebbende zou een deel grond bekomen, waarvan de afmetingen zouden worden berekend naar de talrijkheid van het gezin.

Door bemiddeling van de reeds ingestelde plaatselijke afdelingen van het Tuin- en Landbouwcomité kunnen plantgoed, zaden en meststoffen worden verstrekt.

Aanpalende gemeenten dienden elkaar te verstaan zo er gebrek is aan voldoende beschikbare gronden.

Het bestuur hoopt spoedig van de betreffende gemeenten te vernemen wat in deze zin door hen kan verwezenlijkt worden.

Het Land- en Tuinbouwcomité (Kunstlei 64) staat onder voorzitterschap van de heren Louis Caron en W. A. van der Veen.

Zaterdag 20 februari 1915 – avondeditie

Belgische vluchtelingen.

Hedenmorgen zijn uit Vlissingen met een extra trein ongeveer 300 vluchtelingen naar de kampen te Ede en Nunspeet overgebracht.

Voortaan zullen geregeld dagelijks vluchtelingen met de gewone treinen worden vervoerd, zodat alle vluchtelingen vóór 1 maart zijn vertrokken.

Steun aan Belgische journalisten.

Ten behoeve van de door de oorlog noodlijdende Belgische journalisten, heeft het bestuur van de Belgische vereniging van journalisten in verschillende landen aan de zusterorganisaties steun verzocht. Hier te lande nam de Nederlandse Journalistenkring de taak ter hand, om gelden voor dat doel bijeen te brengen. Er werd 2000 gulden bijeen gebracht.

De vereniging De Amsterdamse Pers besloot daarnaast tot een inzameling onder de Amsterdamse journalisten. Naar men ons mededeelt, heeft deze extra verzameling nog 510,60 gulden opgebracht.

Naar wij vernemen, heeft het te Amsterdam gevestigde Internationaal Vredescomité gisteren aan hare majesteit de koningin het verzoek doen toekomen, waarin gevraagd wordt haar bemiddeling aan te bieden om tot een wapenstilstand of vrede te komen.

Het verzoek is vergezeld van drie registers met handtekeningen (twee zijn nog in bewerking), ook van onderdanen uit de oorlogvoerende landen.

Naar men ons meldt, zal prof. Dr. A. K. M. Noyons, professor aan de universiteit te Leuven, nog ongeveer een week hier te lande vertoeven.

Prof. Noyons, een Nederlander van geboorte (tot 1913, privaat docent aan de universiteit te Utrecht), stelt zich ten doel enige zaken, het onderwijs der Belgische studenten betreffende, nader te regelen en heeft tot zijn vreugde kunnen constateren, dat de Nederlandse regering alle pogingen in het werk heeft gesteld, om het onderwijs der Belgische studenten onder de geïnterneerden en onder de uitgewekenen in het algemeen zo vruchtbaar mogelijk te maken.

Met grote voldoening heeft de Leuvense universiteit vernomen, dat in het begin van september een commissie in ons land onder de naam Leuven's Boekenfonds (voorzitter prof. Fruin, secretaris dr. J. Kalff), tot stand is gekomen, die zich ten doel stelt mee te helpen aan de wederinrichting van de Leuvense Bibliotheek.

Prof. Noyons kwam o.a. de dank der Leuvense Universiteit overbrengen aan het bestuur der commissie.

Bij de voorbereidende besprekingen is gebleken, dat ook elders in het buitenland dergelijke commissies zijn gevormd. Zo schijnt ook in de Verenigde Staten een commissie met hetzelfde doel werkzaam te zijn. Ongetwijfeld zal samenwerking tussen de verschillende commissies niet uitblijven.

De bisschop van Namen over de oorlog.

De Tijd bevat, na de herderlijke brieven van de Nederlandse bisschoppen, nu die van mgr. Th. L. Heylen, bisschop van Namen.

Hij begint met de voorspoed en de vrede van België te beschrijven. "In geen ander volk van de wereld bestond een meer hartgrondige afkeer tegen bloedige botsingen tussen de volken, welke geschapen zijn om elkaar te beminnen, of tegen de vernietiging van levens, welke zo kostbaar zijn voor huisgezin, bedrijf, nijverheid en landbouw. Aldus moesten de Belgen zowel wegens hun gevoelens als wegens de plaats, welke zij in de wereld innemen, bevrijd blijven van het oorlogsleed. Zo dachten wij, toen de storm plotseling uitbrak boven onze hoofden ..."

De bisschop herdenkt dan in bijzonderheden de rampen "Onze ontroerde herinnering gaat het allereerst naar die vijfentwintig priesters en kloosterlingen, die wij zo smartelijk hebben moeten verliezen. Het is een wrede cijns, welke de priestergemeenschap in ons bisdom heeft moeten betalen! ... Sommige zijn gevallen op het slagveld of gedurende de uitoefening van hun liefdetak als ambulancier van ons leger; de meesten echter onder droeve omstandigheden als ongelukkige slachtoffers."

Nu een woord van rouw over de dood van duizenden medeburgers, “meestal slachtoffers van beschuldigingen, waaraan gij allen hebt blootgestaan.” Is er al hunnerzijds een misdaad geschied, zegt de bisschop, dan is dat “een zeer zeldzame uitzondering” geweest.

Dan: “Buigen wij ons eindelijk met eerbied voor het graf van onze moedige soldaten. Gedwongen tot de meest ongelijke strijd, welke ooit bestond, van tevoren zeker, dat zij niet konden overwinnen, zijn zij niet teruggedeeind voor het offer van hun leven op het altaar van het beledigde vaderland, vastbesloten om zoal niet de ongereptheid van de vaderlandse grond, dan toch de nationale eer te handhaven.”

Vervolgens de stoffelijke schade: “Verscheidene geteisterde streken hebben wij bezocht en wij weenden bittere tranen voor de puinhopen van kerken, scholen, pastorieën, woningen en gehele gebouwen, welke verwoest werden soms door het gewoel van de strijd, maar meer nog door brandstichting. Moeten wij namen noemen? Dinant, Tamines-Saint-Martin, Sorinne, Spontin, Hastières, Hermeton-sur-Meuse, Onhaye, Anthée et Maurenne, Surice, Romedenne, Franchimont, Villers-en-Fagne, Frasnes, Willerzie, Bourseigne-Neuve, Musson, Baranzy, Ethe, Gomery, Tintigny, Houdemont, Rossignol, Herbeumont, Maissin, Porcheresse zijn even zoveel parochies, welke de oorlog, naar het schijnt, van de kaart van ons bisdom heeft willen wegvegen. En naast deze geteisterde dorpen kennen wij nog honderd vijftig andere, waar de verwoestingen min of meer belangrijk zijn.”

De bisschop spreekt dan over gepleegde heiligschennis: over de ineensstorting van R. K. godsdienstige, maatschappelijke en liefdadige werken. “Ons bisdom was rijk aan bloeiende inrichtingen van alle soort. Doch vele zijn verwoest, andere lopen gevaar en de meeste zullen moeilijk hun vroegere bloei en levenskracht terugvinden. Wat onze scholen, onze seminaries en onze colleges betreft, de

leergangen zijn weer begonnen, doch in zeer hachelijke omstandigheden. Wij kunnen nu reeds vaststellen, dat ondanks de edelmoedigheid en de toewijding der leraren, dit jaar geen of weinig resultaat bereikt zal worden.”

Na enige woorden over de werkloosheid en de stopzetting van nijverheid, handel en landbouw, als slot van de schildering van het beproefde België vervolgt de bisschop: “Men zegt: waarom is het katholieke België zo wreed beproefd en verminkt? Is dat de beloning voor de trouw aan het geloof, voor de toewijding aan alle werken van godsvrucht en liefdadigheid, voor de gehechtheid en de onderworpenheid aan de Opperpriester, voor de gastvrijheid aan de verbannen kloosterlingen? Wat heeft het België gediend, zoveel uitgaven te doen en zich uit te putten voor de oprichting van katholieke scholen en inrichtingen, en zoveel zonen te geven voor de verbreiding van het geloof in de heidense landen? Ook zegt men: de priesters zijn mishandeld en gedood, de kerken verwoest en ontheiligd, de goeden zijn meer dan de bozen slachtoffers van de oorlog geworden. Waarom deze beproevingen? Omdat God die toestaat? Helaas, men schrikt niet terug voor godslasterende conclusies: God is niet rechtvaardig, God bemoeit zich niet met ons; er is geen God.”

Uitvoerig, en merkwaardig, wijst de bisschop hen die zo denken terecht. God heeft ook toegestaan, dat zijn zoon werd gekruisigd. Het is verkeerd te menen dat God de rechtvaardigen moet beschermen tegen tijdelijke rampen en de onrechtvaardigen van goederen beroven. “Toeschrijven aan het goddelijke ingrijpen, wat geschiedt naar aanleiding van de rampspoed van de oorlog, wat het werk is van bijkomstige oorzaken, is de macht van de voorzienigheid misvormen ... Niet God heeft de dood geschapen. Niet Hij is het, die de verantwoordelijke bewerker is van de oorlog, die er de grote oorzaak van is. Door de eerste zonde is de dood in de wereld

gekomen, en door de zonde der opeenvolgende geslachten heeft hij zich uitgebreid en wordt zijn lugubere stoet steeds groter.”

“Evenwel, al is God niet de bewerker van de aardse rampen, het is toch zeker, dat er geen enkele ramp gebeurt zonder Zijn toestemming: en Zijn plannen zijn hier beïnvloed door Zijn medelijden. Dat Hij de beproeving toelaat, geschiedt alleen tot ons welzijn. De reden, het bijzondere doel van de beproeving in ieder bijzonder geval blijft voor ons dikwijls verborgen, maar in het algemeen is de reden wel te ontdekken door het licht van de leerstellingen van het geloof.”

Dit licht de bisschop dan toe. God gedooft de beproevingen om ons gelegenheid te geven onze zonden te betreuren. En we hebben allen wel iets te boeten. Laten wij met liefde ons aandeel in de ellende aanvaarden, het komt in mindering van de veel smartelijker straffen in het vagevuur.

“Niet minder dan de persoonlijke zonden, veroorlooft de beproeving te boeten voor de zonden der naties; want deze die niet kunnen bestaan in het toekomstige leven, ontvangen hun beloning of kastijding hier beneden.” En dan somt de bisschop de zonden van het Belgische volk op. “Maar ziedaar, plotseling brengt God verwarring en beroering in deze jacht naar vermaak. Hij herinnert de mens de ijdelheid der aardse goederen en doet hem begrijpen, dat de aarde een ballingsoord is en een dal van tranen; dat, indien er hier beneden al beproevingen zijn te verdragen, een beter leven ons vreugde voorbehoudt, buiten verhouding staand met de smarten, welke wij gedurende het leven ondergaan.”

Het slot is een opwekking tot berouw en inkering.

Parijs, 19 februari. Officieel bericht van 11 uur 's avonds:

In België werd een aanval op onze loopgraven ten oosten van Ieper afgeslagen. De vijand had vijf compagnieën in de eerste linie ontplooid.